

Μια ξεχασμένη Ελλάδα

Εικόνες φυσικού
κάλλους,
λαογραφικής
πολυμορφίας, αλλιά
και εγκατάλειψης
κατέγραψε το
οδοιπορικό της «R»
στα Πομακοχώρια

Κείμενο – φωτογραφίες
Τζένη Φραγκούλη

Εκίνησα για τα Πομακοχώρια μελετημένη και ενθουσιασμένη. Φύγαμε από Ξάνθη πρωί-πρωί και με καιρικές συνθήκες σχεδόν ιδανικές (είχε συννεφιά). Το τοπίο καταπράσινο και ο δρόμος καλός, χωρίς διάζωμα, χωρίς ιδιαίτερη κίνηση. Στα 20 λεπτά ήμασταν στα Πομακοχώρια. Περάσαμε Σμίνθη και κατευθυνθήκαμε προς Μύκη και Εχίνο, που είναι και τα μεγαλύτερα χωριά.

Για την ιστορία να πούμε ότι τα Πομακοχώρια είναι χωριά στον ορεινό όγκο της Ροδόπης και τα περισσότερα βρίσκονται στον νομό της Ξάνθης της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης. Ο δήμος είναι της Μύκης, έχει έδρα τη Σμίνθη, ενώ ο Εχίνος και η Μελίβοια είναι κωμοπόλεις του.

Τα χωριά είναι αρκετά απομονωμένα, ίσως λόγω του ορεινού χαρακτήρα της περιοχής. Φτάνοντας εκεί, η εικόνα αρχίζει να χαλάει το όνειρο. Είχα διαβάσει για παραδοσιακή αρχιτεκτονική που δεν την είδα. Ατακτη δόμηση χωρίς σχέδιο και αρμονία, ανάλογη με αυτή που συναντάμε σε μεγάλο μέρος της ελληνικής επαρχίας. Η λαογραφική πολυμορφία αποτυπώνεται κυρίως στις λεπτομέρειες και στον κόσμο που θα συναντήσετε. Το τοπίο αρκετά ενδιαφέρον, καθώς ο ποταμός Κομπάτος, ο οποίος τροφοδοτεί τη λίμνη Βιστωνίδα, μας συντροφεύει στο μεγαλύτερο μέρος της διαδρομής και περνάει μέσα από τα χωριά, διαμορφώνοντας τον περιβάλλοντα χώρο. Αρκετά και όμορφα τα πέτρινα γεφύρια σε πολλά σημεία της διαδρομής, με ομορφότερο ίσως αυτό στο χωριό Εχίνος. Πολλά και τα μονοπάτια για τους φυσιολάτρες και την άνοιξη που ο τόπος πρασινίζει είναι μοναδική εμπειρία.

Μέσα στα χωριά, αυτό που γίνεται αντιληπτό είναι ότι είναι σχετικά εγκαταλελειμμένα, πράγμα που δεν μας εξέπληξε καθώς γνωρίζαμε ότι οι περισσότεροι κάτοικοι έχουν φύγει μετανάστες στο εξωτερικό. Η εικόνα, όμως, θλίβει. Και για να γίνει ακόμα πιο δυσάρεστη, τα σκουπίδια έχουν καταλάβει τον τόπο και, δυστυχώς, όπου και να πέσει το βλέμμα.

Οι Πομάκοι που συναντήσαμε, κάθε ηλικίας, ήταν όλοι πολύ φιλικόι, φιλόξενοι, εξυπηρετικότατοι. Στα ελάχιστα καφεενεία που εντοπίσαμε, ήταν μόνο άνδρες. Οι λιγοστές γυναίκες, χαμογελαστές με τη γνωστή μαντίλα και τα μακριά πανωφόρια, έτρεχαν σε δουλειές.

© Εχίνος

Φτάνουμε στον Εχίνο (310 μ. υψόμετρο), 26 χιλιόμετρα από την Ξάνθη, το μεγαλύτερο από τα Πομακοχώρια, που παραμένει εμπορικό και γεωργικό κέντρο της περιοχής. Συναντάμε το μνημείο των πεσόντων στη μάχη του Οχυρού Εχίνου που βρίσκεται στην είσοδο του χωριού και το εντυπωσιακό, τεράστιο

μουσουλμανικό νεκροταφείο με τις ομοιόμορφες πλάκες, απέναντι από το μνημείο.

Προχωράμε μέσα στο χωριό και ξεχωρίζουμε αμέσως το όμορφο πράσινο Τζαμί, έδρα παλαιότερα του ιεροσπουδαστηρίου (Μεντρεσέ) Θράκης. Ο μόνος ορθόδοξος ναός στο χωριό είναι του Αγίου Γεωργίου. Η φωνή του ιμάμη, όπως σε όλα τα Πομακοχώρια, καλύπτει σαν πέπλο το χωριό και δίνει το στίγμα της διαφορετικότητας του τόπου που βρίσκεσαι.

© Θέρμες

Συνεχίζουμε, περνάμε από Μελίβοια και κατευθυνόμαστε προς Θέρμες στα ελληνοβουλγαρικά σύνορα και Κοπτάνη. Ανω Θέρμες, Κάτω Θέρμες, Μέσες Θέρμες. Προχωράμε προς τα Ιαματικά Λουτρά Θερμών.

Φτάνουμε στις Θέρμες, στα 500 μ.

υψόμετρο. Το όνομα του χωριού προέρχεται από τις θερμές ιαματικές πηγές που φτάνουν σε υψηλές θερμοκρασίες. Στην κεντρική πλατεία βρίσκεται το κοινοτικό κλειστό υδροθεραπευτήριο με μπανιέρες ατομικά χαμάμ και μια πισίνα με ιαματικά νερά

σε δωμάτιο με τρούλο. Δεν είναι πολύ μεγάλο, αλλά εξυπηρετεί μια χαρά τους επισκέπτες τους οποίους οργανώνει η φύλακας στην πόρτα, που εξηγεί τα πάντα. Εξω, γύρω από το υδροθεραπευτήριο, υπάρχουν ενοικιαζόμενα δωμάτια και ταβέρ-

ένα εντυπωσιακό ιριδίζον υπερθέαμα από τα άλατα που έχουν συσσωρευτεί. Η περιοχή είναι γεμάτη πηγές που αναβλύζουν ιαματικό νερό. Τα ιαματικά λουτρά στις Θέρμες αποτελούν πόλο έλξης και ειδικά τους καλοκαιρινούς μήνες σφύζουν από ζωή.

Λίγο παρακάτω από τις υπαίθριες δεξαμενές ιαματικών νερών, βρίσκεται η διασταύρωση για Κοπτάνη και οι δυσκολίες αρχίζουν, καθώς ακολουθούν 4-4,5 χιλιόμετρα κακού χωματόδρομου. Πρέπει να πηγαίνεις πολύ σιγά και αν διασταυρωθείς με άλλο όχημα, δυσκολεύει το πράγμα.

Φτάνοντας στην ταβέρνα «Κοπτάνη», δεν περιμέναμε κάτι λιγότερο από αυτό που είδαμε. Πρόκειται για ταβέρνα-μουσείο, που λειτουργεί εδώ και 18 χρόνια σε ένα πολύ όμορφο πετρόκτιστο σπίτι (του παππού του Τζεμίλ), σε μια ειδυλλιακή τοποθεσία, ψηλά στο βουνό. Η πομακική παράδοση στο εσωτερικό, στο ισόγειο και στον πάνω όροφο κλέβει την παράσταση. Ξύλο, πολυχρωμία και αντικείμενα που καλύπτουν κάθε σπιθαμή, δημιουργώντας μια ζεστή και χαρούμενη ατμόσφαιρα. Σε αυτό συμβάλουν και τα χαμόγελα του ιδιοκτήτη **Τζεμίλ** και της γυναίκας του **Μουσγέν**, αλλά και η ανοιχτή κουζίνα που σου επιτρέπει να χαζεύεις την πρόοδο των εργασιών!

Τι μένει από αυτό το οδοιπορικό; Νοσταλγία και γλυκιά θλίψη για μια Ελλάδα ξεχασμένη. Ένα ταξίδι πίσω στον χρόνο, με ανθρώπους ζεστούς, όμορφα τοπία και το παράπονο με τη σκέψη ότι μπορούμε και καλύτερα.

© Μέδουσα

Κατευθυνόμενοι στη συνέχεια προς το όμορφο και σχετικά παραδοσιακό χωριό Μέδουσα (με τον ποταμό και πάλι να δεσπόζει στο κέντρο του), φτάνουμε στην πηγή των ζώων, όπως λέγεται, στα υπαίθρια ιαματικά λουτρά, όπου η θερμοκρασία του νερού φτάνει τους 52 βαθμούς. Στις δεξαμενές, που κατασκευάστηκαν τα τελευταία χρόνια, το ιαματικό νερό κυλά και πέφτει ανήχοντας στην πλαγιά του λόφου, όπου δημιουργεί

νες με λικουδιές, κυρίως της ώρας.

Προς τον οικισμό των Κάτω Θερμών περνάμε από το ανάγλυφο του Μίθρα (θεός του φωτός και της σοφίας για τους Πέρσες), που είναι λαξευμένο πάνω στον βράχο και απεικονίζει τον θεό Μίθρα καθώς σκοτώνει τον ιερό ταύρο. Χρονολογείται από τον 2ο αι. μ.Χ.

